

911.372.7

Ивана Стефановић, Ђорђе Милић¹

ПРИМЕНА ХАБИТАТ АГЕНДЕ И АГЕНДЕ 21 ЗА ДЕФИНИСАЊЕ ЕЛЕМЕНАТА СТРАТЕГИЈЕ РАЗВОЈА ПЛАНСКОГ ПОДРУЧЈА

Abstarct: The development strategy for a planned area is the first stage in creation of spatial plans. Strategy generates a possibility for implementation of the sustainable development concept to the planned area by practicing the principles and postulates of the Habitat Agenda and the Agenda 21. These Agendas are just the two examples in line of similar documents that deal with improvements in people's quality of living as one of the principle goals of spatial planning, and which had been enacted in numerous UN conferences and other conventions. The Agendas are obligatory; thus their goals are applied in creation of spatial plans in our country, especially for those plans which concern sustainable planning and organization of regions and settlements, improvements in social and economic conditions, more efficient resource use, active participation of the local government, interregional and regional linkages.

Key words: Development strategy for a planned area; sustainable development; Habitat Agenda; Agenda 21; spatial planning

*"Постоји нада и могућност да се изгради нови Свет у коме економски и социјални развој и заштита човекове околине, које узајамно повезане чине основне компоненте одрживог развоја, могу бити реализовани кроз солидарност и унутар и између земаља и кроз стварно партнерство на свим нивоима. Међународна сарадња и солидарност, према циљевима и принципима повеље УН, а преко потпуног партнерства су одлучујући за побољшавање квалитета живота људи у Свету"*²

У последње две деценије одржан је велики број значајних конференција на којима су донети бројни документи, међу којима су и Хабитат Агенда и Агенда 21. Ове агенде су дале велики допринос у многим областима, и у просторном планирању. Оне имају јасне циљеве и принципе, обавезе и план акције.

Обе агенде се залажу за унапређење економског, социјалног, просторног развоја, уз заштиту животне средине.

Прва конференција УН о људским насељима (Хабитат I) одржана је 1976. године у Ванкуверу (Канада). На овој конференцији светска заједница је усвојила *Агенду за развој људских насеља* са јасно дефинисаним стратегијама, препорукама и задацима.

¹ Ивана Стефановић, Мр Ђорђе Милић, Републичка агенција за просторно планирање –The Republic Agency for Spatial Planning

Од тада је дошло до великих промена у становништву, социјалним, политичким, еколошким и економским приликама које су се одразиле на стратешке одреднице. Те промене су навеле многе владе да усвоје и промовишу активирајуће политике како би омогућиле активности појединаца, породица, заједница и приватног сектора на побољшању услова људских насеља.

Две године након одржавања Хабитата I, Генерална скупштина УН основала је центар УН за људска насеља- UNCHS (Хабитат) са седиштен у Најробију (Кенија), који представља сабирни пункт УН за налажење решења за људско становање као интегралну компоненту одрживих процеса развоја, не само у појединим државама већ и у целој светској заједници.

Циљеви формирања и рада Хабитата у нашој земљи су:

- сврставање питања урбанизације и становања међу приоритете националних планова и развоја;
- промовисање нових политике и стратегије управљања развојем насељених подручја и становања;
- истицање потребе и могућности за инвестирање у инфраструктуру и услуге.

Конференција УН о животној средини и развоју одржана је 1992. године у Рио де Женеиру, из које је проистекла *Агенда 21*. На тој конференцији међународна заједница је усвојила оквир за одрживи развој људских насеља.

У декларацији се анализира стање градских и сеоских насеља у светлу глобалних трендова. У име градова и локалних власти поставља се низ захтева, а државе и међународна заједница се позивају да предузму одговарајуће мере којима ће се омогућити управљање локалним заједницама.

Кључна питања Декларације се односе на значај децентрализације и демократизације, на борбу против социјалних искључивања, на креативност и иноваторство у локалном руковођењу, на развијање партнерских односа са свим виталним локалним снагама, као и на децентрализовану сарадњу и размену искуства.

Друга конференција о људским насељима (Хабитат II) одржана је 1996. године у Истамбулу. На конференцији су усвојене *Хабитат Агенда* са Глобалним планом акције и *Истамбулска декларација*, у којима су садржане основне глобалне стратегије и политике везане за људско право на адекватно становање за све и одрживи развој људских насеља. Ова два документа садрже низ практичних мера које треба предузети у партнерском процесу свих нивоа власти и других чинилаца у правцу децентрализације, јачања локалне самоуправе, размене искуства, указивања на позитивне примере из праксе, усмеравање развојних трендова и снажења локалних заједница.

Хабитат Агенда је завршни документ Хабитата II, она је глобалан позив на акцију на свим нивоима, она нуди позитивну визију одрживих људских насеља, где сви имају одговарајући кров над главом, здраву и безбедну животну средину, основне услове за живот и продуктивно запошљавање по слободном избору.

Значајна карактеристика Хабитат Агенде је изразито потенцирање улоге партнера (локалне управе, приватног сектора, невладиних организација итд.) не само у имплементацији, већ и у формулисању националних политика и стратегија. Односи се на све видове међународне помоћи и сарадње, где се инсистира на директном повезивању међународног са локалним, уз избегавање националног нивоа као посредника.

Глобални план акције је део Хабитат Агенде који садржи дефинисане глобалне политике и стратегију у областима развоја људских насеља и обезбеђивања одговарајућег станишта за све, као и препоруке за њихову имплементацију на глобалном, националном и локалном нивоу.

У нашим просторним плановима основни циљеви измењени су у односу на Глобални план акције, јер се захтеви одрживог развоја стављају у први план у односу на проблем обезбеђивања адекватног станишта за све, док се принцип децентрализације и партнерства операционализују кроз укључивање кључних актера у процес формулисања оних сегмената националне политике и стратегије у чијем ће спровођењу касније имати водећу улогу.

У нашим условима, Национални план акције у области људских насеља формулише се у контексту средњорочног и дугорочног програма економског развоја уопште и заснива се на њима. Да би се формулисала стратегија имплементације Хабитат Агенде на националном нивоу и дефинисале могућности спровођења Глобалног плана акције кроз националне планове активности, потребно је претходно сагледати карактеристике окружења и специфичности стања у области људских насеља код нас.

Промене у демографској структури које су настале деведесетих година довела су до промене дотадашњих приоритета у развоју људских насеља. Тада су утврђена следећа основна тежишта Националног плана наше земље:

- Одрживи развој, из аспекта стварања институционалног и законодавног оквира за инвестирање домаћег и иностраног капитала у развој насељених подручја, у контексту средњорочне политике економског развоја;
- Партнерство, из аспекта идентификације и ангажовања кључних актера у процесу планирања и управљања процесом урбаног развоја и обезбеђивања адекватног станишта за све;
- Адекватно станиште за све, уз посебно третирање проблема потпуне интеграције избеглица које су одлучиле да се трајно настане на територији наше земље, у контексту поспешивања развоја појединих подручја.

Код нас још увек постоји тежња ка полицентричном развоју, мада стање у простору то не потврђује, пре се може рећи да је то стање моноцентричног демографског развоја. Велики територијални неравномеран развој није проблем само наше земље, тај проблем је познат широм света. Агендама се дају мере и решења, које би требало да доведу до уједначавања великих демографских разлика у мрежи насеља, које ће се спроводити кроз одређене политике и планове.

Стратегијом развоја планског подручја се дефинишу основна решења, смернице, политике и пропозиције заштите, уређења и развоја планског подручја.

Основна стратешка решења обично се дефинишу као нивои према временским хоризонтима и према степену обавезности. На пример: 1. ниво– за решења за која постоје аргументи о неопходности и оправданости са друштвеног, економског и еколошког становништва и која се после доношења просторног плана реализују Уговором о имплементацији², 2. ниво– за стратешке идеје за које је оцењено да постоји могућност отпочињања реализације, и 3. ниво– као стратешка планска идеја- водила за она решења којима се дугорочно усмерава просторни развој и уређење планског подручја, а која ће бити подржана структурним фондовима Европске Уније.

Закључак

У планирању код нас, већина програма, стратегија, планова базирају своје циљеве на водећим принципима одрживог просторног развоја европских докумената, где се примењују позитивна искуства земаља која су пролазила кроз сличан период транзиције.

Донете агенде су посебно битне за локалне заједнице, јер се њима потенцира децентрализација, односно указује се потреба за јачањем локалног уставног и финансијског положаја, уз међународну помоћ и сарадњу (стручну и финансијску).

Институционални развој и међународна сарадња који се агендама препоручују, код нас још увек нису на довољном нивоу, тако да би требало тежити унапређивању институционалне сарадње на свим нивоима од националног, преко регионалног до локалног, уз укључивање свих актера у простору (појединаца, приватног сектора, невладиних организација итд.) и на тај начин доћи до ефикасне реализације планских решења.

² Законом о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 47/03 и 34/06)

Литература

Агенда 21, United Nations Division for Sustainable Development.htm;

Градови- часопис за научна, стручна и друштвена питања (Стална конференција градова и општина у Југославији), април- јун 1996. године;

Закон о планирању и изградњи ("Службени гласник РС", бр. 47/03 и 34/06);

Напори УН за бољу животну средину XXI века, Београд 1992. године;

О просторном планирању, проф.др. Д. Перишић, Београд 1985. године;

Просторни план Републике Србије ("Службени гласник РС", број 13/96);

Rio Declaration on Environment and Development , habitat.igc.org;

The Habitat Agenda: Goals and principles, commitments and global plan of action, UN Conference of human settlements (HABITAT), june 1996. godine, Istanbul;

UNCHS (Habitat)- Национални пункт Хабитата за СРЈ, Министарство грађевина;

UN- Habitat Програм људских насеља Уједињених нација
www.unhabitat.org.yu.